Naisten tietotyö kaupungistuu ja segregaatio voimistuu

25.4.2022

”Naiset lähtevät maaseuduilta” keskustelu on ollut käynnissä pitkään. Samoin kuin tietoisuus siitä, että suomalaiset työmarkkinat ovat erittäin segregoituneet. Monet ovat myös olleet tietoisia, että tietotyöalat ovat voimakkaasti sukupuolittuneet ja että maaseutumaisten alueiden työmarkkinat ovat voimakkaammin sukupuolittuneet kuin kaupunkialueilla. Nämä eivät siis sinällään ole uusia uutisia, mutta yllättävän vähän näitä aiheita on yhdistetty keskusteluissa tai tutkimuksissa. Tietotyötä on tutkittu paljon, mutta naiserityistä ja/tai sukupuolitietoista tutkimusta tietotyöstä on tehty melko vähän. Sukupuolitietoiset tutkijat ovatkin tehneet huomioita, joiden mukaan tietotyötutkimus on hyvin sukupuolineutraalia tai jopa sukupuolisokeaa tarkoittaen, että sukupuolen vaikutusta ei ole juuri otettu huomioon tietotyötutkimuksissa. Vielä vähemmän on löydettävissä tutkimusta, jossa naisten tietotyötä olisi tutkittu aluetieteellisestä näkökulmasta. Työvoiman sukupuolisegregaatiosta ei ole aiemmin laadittu tarkempaa analyysiä kaupunki–maaseutuluokituksella, keskittyen erityisesti tietointensiivisiin aloihin. Nyt on. Uuden työn mahdollisuudet maaseudulla naisten näkökulmasta (UUTTU) -hankkeessa on tuotettu tilastokatsaus naisten tietotyöstä maaseudulla. Tämä kartoitus antaakin aiempaa tarkempaa tilastollista tietoa naisten (tieto)työnteosta niin maaseudulla kuin kaupungeissa. Millaista uutta tietoa? Esimerkiksi seuraavanlaista:

- Työllisten naisten määrä laski maaseudulla vuosina 2008—2018, kun taas kaupunkialueella määrä nousi, naisten kokonaistyöllisyysaste kasvoi samana aikana 2,9 prosenttiyksiköllä
- Miesvaltainen tietotyö miesvaltaistui entisestään vuosien 2007—2018 aikana
- Naisten tietotyö nojaa hyvin vahvasti koulutuksen alalla tehtyyn työhön, niin maalla kuin kaupungeissakin
- 48 prosenttia tietotyötä tekevistä naisista työskentelee koulutuksen alalla (miesten ryhmässä 24 prosenttia)
- Koulutuksen merkitys on erityisen korostunut maaseutualueilla, joissa jopa 60 prosenttia tietotyötä tekevistä naisista työskentelee koulutuksen alalla
- Muuta kuin koulutuksen alalla tehtävää tietotyötä tekevät naiset asuvat pääosin kaupunkialueella; vain 13,7 prosenttia muuta tietotyötä tekevistä naisista asuu maaseutualueilla
- Tietotyötä tekevien osuus jäi maakuntatasolla matalaksi etenkin maakunnissa, joiden elinkeino rakenne nojaa vahvasti teollisuuden sekä maa- ja metsätalouden aloihin ja joista puuttuu merkittävä yliopistotoiminta, näissä maakunnissa vain 5—6 prosenttia työllisistä naisista työskenteli tietotyöaloilla

Kaiken kaikkiaan tuloksista voidaan todeta, tietotyötä tekevien naisten osuuden lasku kaikista työllisistä maaseutualueilla tarkoittaa, että naisten tietotyön merkitys väheni maaseudulla vuosina 2007—2018, samalla kun kaupunkialueilla merkitys kasvoi huomattavasti.

Eriytyminen on vahvaa sekä eri aloilla että eri asemissa

Miksi naisten tietotyö kaupungistuu ja keskittyy näin vahvasti? Syitä on monia. Mutta yksi on nimenomaan segregoituneet työmarkkinat. Noin 79 prosenttia suomalaisista työskentelee alalla, jossa vähintään 60 prosenttia muista työllisistä on samaa sukupuolta. Yksittäisillä aloilla jopa yli 90 prosenttia työllisistä edustaa samaa sukupuolta. Syitä segregaatiolle on niin ikään monia, mutta yksi tunnistettu syy työelämän ja koulutuksen segregaatiolle on sukupuolistereotypiat ja niiden vaikutukset niin naisten kuin miestenkin valintoihin. Vaikka sukupuolistereotypiat ovat lieventyneet viime vuosina ovat ne edelleen suhteellisen vallitsevia sekä työelämässä että koulutuksessa. Tämä näkyy niin vaakasuorassa (miehet ja naiset työskentelevät ja opiskelevat eri aloilla, ammateissa ja tehtävissä) kuin pystysuorassa (miehet ja naiset ovat sijoittuneet työelämässä vaativuudeltaan eritasoisiin tehtäviin) segregaatiossa. Erityisen voimakkaasti sukupuolittuneita aloja ovat esimerkiksi terveys- ja sosiaalipalvelut (työllisistä 87,3 % naisia), kaivostoiminta (työllisistä 12,9 % naisia) ja rakentaminen (työllisistä 9,7 % naisia), mutta myös esimerkiksi teollisuus (työllisistä 24,5 % naisia). Samaan aikaan, mitä korkeammalla organisaatiohierarkiassa ollaan, sitä suurempi on miesten osuus. Pörssiyhtiöiden johtoryhmien jäsenistä naisia vuonna 2021 oli 27 prosenttia ja toimitusjohtajina naisia oli kahdeksan prosenttia (Keskuskauppakamari). Tutkimusten mukaan yksi iso syy naisten vähäiseen määrään yritysten hallituksissa ja johdossa on juuri sukupuolistereotypiat ja sukupuolinormit. Tutkimusten mukaan miehille ominaisiksi ymmärretyt maskuliiniset piirteet eli sukupuolistereotypiat liitetään yhä edelleen menestyvän johtajan piirteisiin. Tällainen stereotyyppinen ajattelumalli luo kuvan, että feminiinisyys on yhteen sopimaton johtajuuden idean kanssa. Sama mekanismi näkyy monilla tietotyöaloilla. Jotkut tutkimukset ovat jopa osoittaneet, että sen sijaan että tietointensiiviset yritykset olisivat edistäneet tasa-arvoa ja siten myös naisille parempia mahdollisuuksia, ovat ne yksinkertaisesti määrittäneet uudelleen olemassa olevat sukupuolten eriarvoisuudet uusintamalla perinteisiä maskuliinisia organisaatiokulttuureja.

Mitä voitaisiin tehdä?

Miksi segregaatioon sitten tulisi puuttua? Segregaatiota tulisi purkaa yksinkertaisesti siksi, että se sen lisäksi että se rajoittaa yksilöiden valintoja se myös jäykistää työmarkkinoita ja estää kykyjen tehokkaan käytön. Monet alat potevat jo nyt suurta työvoimapulaa ja onkin vahingollista, jos vain jonkun sukupuolen edustajat näyttäytyvät sopivilta eri aloille. Erityisesti maaseutualueilla olisi tarpeellista herätä tähän tilanteeseen, jossa naiset sekä lähtevät maaseutualueilta että eivät työllisty alueen tietointensiivisiin työpaikkoihin (pl. koulutusala). Jos siis tietotyöpaikkojen tai toisaalta naisten olemassaolo maaseudulla on tavoitteena.

Ei ole olemassa yhtä keinoa, millä tilannetta voitaisiin parantaa. Uskaltaisin kuitenkin ehdottaa kahta asiaa. Ensimmäiseksi, koulutuksessa olisi hyvä panostaa tietoisesti sukupuolistereotypioita purkavaan opetukseen ja ohjaukseen. Parasta olisi, jos tämä alkaisi jo varhaiskasvatuksessa ja jatkuisi korkeakoulutukseen asti. Valtakunnallisia hankkeita tähän on jo jonkin verran ollut, ehkä erilaiset paikalliset hankkeet eri koulutustasoille olisivat myös paikallaan. Toinen ehdotus menee maaseudulla operoivien tietotyöalojen

yrityskulttuurien kehittämiseen. Kuten viimeistään korona-aika on meitä opettanut monet työt hoituvat etäillen ja joustaen puolin ja toisin. Nyt olisikin oiva tilaisuus kehittää koko yrityskulttuuria joustavammaksi niin työnteon tapojen kuin johtamisenkin näkökulmasta. Organisaatioiden rooli naisten (ja kaikkien sukupuolien) toimijuuden mahdollistamisessa on erittäin keskeinen. Yritysten kannattaisikin viimeistään nyt investoida kulttuuriin ja käytäntöihin, jotka mahdollistavat kaikille aidon mahdollisuuden sekä hyödyntää että kehittää osaamistaan alasta riippumatta. Näin yhä useampi voisi kokea nämä yritykset potentiaalisina tai jopa tavoiteltavina työpaikkoina.

Edellä mainittu tilastokatsaus on tehty osana Uuden työn mahdollisuudet maaseudulla naisten näkökulmasta (UUTTU) -hanketta, jossa tutkitaan, mitkä tekijät edistävät tai jarruttavat uuden työn mahdollisuuksia maaseudulla naisten näkökulmasta. Raportin kokonaisuudessaan löydät täältä.**Emilia Kangas**
KTT, lehtori
SeAMK